

BETAAL
LATER.

0%
RENTE

BLACK

Resultaten Wijzer in geldzaken

Een onderzoek in opdracht van CentiQ, Wijzer in geldzaken
Uitgevoerd door Market Response

Publieksmonitor Wijzer in geldzaken

Een onderzoek in opdracht van CentiQ, Wijzer in geldzaken.
Uitgevoerd door Market Response

Augustus 2009

Inhoud

1	Samenvatting	3
1.1	Financiële situatie Nederlandse huishoudens	3
1.2	Impact financiële en economische crisis	3
1.3	Kernbegrippen	3
2	Ontwikkeling en onderlinge relaties van de vier kernbegrippen	5
2.1	Financiële kennis	5
2.2	Zelfbeeld Financiële kennis	6
2.3	Financieel zelfvertrouwen	6
2.4	Spaarzin	7
2.5	Onderlinge relaties tussen de vier kernbegrippen	7
3	Resultaten	11
3.1	Financiële situatie	11
	3.1.1 Financiële situatie	11
	3.1.2 Rondkomen	12
	3.1.3 Inkomensdaling of forse uitgave	14
3.2	Financieel overzicht	16
	3.2.1 Kennis eigen situatie	16
	3.2.2 Overzicht eigen situatie	16
3.3	Financieel beheer	18
	3.3.1 De wijze van omgaan met geldzaken	18
	3.3.2 Financieel gedrag	19
3.4	Informatie zoekgedrag	22
3.5	Financiële crisis	23
	3.5.1 Invloed financiële crisis	23
	3.5.2 Voorzorgsmaatregelen	24
	3.5.3 Houding ten opzichte van de crisis	26
4	Onderzoekverantwoording	31
4.1	Opzet en methode	31
4.2	Vragenlijst	31
4.3	Steekproef	31
4.4	Responseverantwoording	31
4.5	Veldwerk	32
4.6	Verwerking en analyses	32
4.7	Betrouwbaarheid en nauwkeurigheid	32

1

Samenvatting

1.1 Financiële situatie Nederlandse huishoudens

Voor maar liefst een *kwart van de Nederlanders* is de financiële situatie in meer of mindere mate problematisch. Deze groep kampt deels met (soms hoge) schulden en kan de eigen financiële verplichtingen niet of met moeite nakomen. Ook heeft deze groep moeite met het opvangen van tegenvallers, zoals onverwachte uitgaven. In deze groep komen naar verhouding veel mensen voor met weinig Financiële kennis (zowel feitelijk als in het zelfbeeld), geringere Spaarzin, en een geringer Financieel zelfvertrouwen.

1.2 Impact financiële en economische crisis

De financiële crisis is nog niet bij alle Nederlanders aangekomen. Niet in hun huidige financiële situatie maar ook niet in hun beleving en verwachting voor de komende tijd. Echte bezorgdheid over de crisis komt bij een minderheid van de mensen voor. Angst voor inflatie speelt daarbij een grotere rol dan de gevolgen van baanverlies of verlies van opgebouwd vermogen of pensioenrechten.

Voor de komende 12 maanden is de consument zelfs iets optimistischer voor de eigen situatie dan over het afgelopen jaar. Het aandeel consumenten dat een verbetering verwacht in de financiële situatie, is groter dan het aandeel dat een verslechtering verwacht. Ook verwachten iets minder mensen negatieve gevolgen van de crisis in vergelijking met de invloed die de crisis het afgelopen jaar heeft gehad.

Dit beeld van de Nederlander die zich nog relatief weinig aantrekt van de financiële crisis is ook in internationaal vergelijkend onderzoek gevonden. In ons omringende landen is er duidelijk meer zorg over de invloed die de recessie heeft (WIN crisisbarometer).

Stel dat de crisis de Nederlanders wel direct gaat treffen, bijvoorbeeld door toenemende werkloosheid in het najaar? Er ontstaat dan vooral voor de groep Nederlanders (ongeveer 10%) die nu al moeite hebben met hun budget een zorgwekkende situatie.

1.3 Kernbegrippen

Financiële kennis en het zelfbeeld daarover

Het kennisniveau van de Nederlander op financieel gebied zoals hier gemeten is matig te noemen (zie paragraaf 2.4.1). Slechts 35% van de Nederlanders heeft de vijf eenvoudige kennisvragen in 4 of 5 van de gevallen goed beantwoord, 47% heeft een paar goed (2 à 3) en ongeveer een op de vijf (18%) heeft er maximaal één goed.

Het zelfbeeld van de Nederlander is op dit gebied overigens kritisch. Maar liefst 60% zit in de laagste categorie, dus geeft maximaal één van de drie keer aan een redelijk of goed inzicht te hebben (zie paragraaf 2.4.2). Bij de middengroep is dit bij twee van de drie vragen het geval, in deze groep vinden we 17% van de Nederlanders.

En 23% van de ondervraagden geeft op elk van de voorgelegde onderwerpen aan voldoende kennis te hebben.

Mensen met hogere kennisscores kennen minder financiële problemen zoals betalingsachterstanden en ze hebben ook meer mogelijkheden om eventuele toekomstige tegenslagen op te vangen. Een hoger kennisniveau op financieel gebied helpt mensen om zware economische tijden te doorstaan.

Financieel zelfvertrouwen

Veel Nederlanders vinden niet dat ze voldoende vaardigheden hebben om financiële vraagstukken en keuzes aan te kunnen. Hierover zijn vijf stellingen voorgelegd (zie paragraaf 2.4.3).

Bijna de helft (44%) vindt dat zij over geen van de onderwerpen voldoende kennis heeft. 24% doet dat in één van de vier gevallen en slechts een derde van de ondervraagden vindt van zichzelf dat ze hierover voldoende vaardigheden en vertrouwen beschikken. En ook hier zien we dat zelfvertrouwen op dit gebied significant samen gaat met het voorkomen van betalingsachterstanden en het beschikken over buffers om onverhoopte tegenslagen op te kunnen vangen.

Spaarzin

Spaarzin betekent dat je pas geld uitgeeft als je voldoende hebt gespaard, je voor een appeltje voor de dorst zorgt en impulsieve aankopen probeert te voorkomen. Deze traditionele waarde staat in Nederland behoorlijk onder druk. Ongeveer de helft (47%) is het met maximaal één van de vier voorgelegde uitspraken over dit onderwerp eens (zie paragraaf 2.4.4). Nog eens 42% stemt in met twee van de drie uitspraken. De groep die op alle spaarstellingen positief reageert omvat slechts een kleine 12%. Nederlanders die hoog scoren op spaarzin brengen die houding ook in de praktijk, en daardoor hebben ze zeer zelden problemen om op tijd aan hun verplichtingen te voldoen. Ook zij kunnen worden getroffen door financiële tegenvallers maar ze zijn beter in staat deze op te vangen en kunnen ook hun gebruikelijke bestedingsgedrag handhaven. Ze hoeven minder vaak aan de noodrem te hangen. Interessant is daarbij ook dat mensen met de hoogste spaarzin ook het minst verwachten bij verslechtering van hun economische situatie hun bestedingsgedrag aan te zullen hoeven passen. Een verbetering van de spaarzin van de Nederlanders kan daarmee het domino-effect van zich sterk inhoudende consumenten in onzekere tijden verminderen.

Opvallend is ook dat de mensen met een hoge spaarzin aanmerkelijk vaker complexere financiële producten als spaardeposito's en obligaties bezitten.

Behoefte aan financiële informatie

De begrijpelijkheid, betrouwbaarheid en vindbaarheid van financiële informatie is voor veel Nederlanders een probleem. De behoefte aan extra informatie of kennis over financiën is overigens gering. Voor zover er wel behoefte is aan extra informatie en kennis, gaat het om informatie over belasting en financiële regelingen en informatie over de omgang met geld en vermogen. Maar ook vergelijkende informatie over financiële producten en over de werking van financiële producten kan in een behoefte voorzien.

2

Ontwikkeling en onderlinge relaties van de vier kernbegrippen

In de vragenlijst zijn voor een aantal onderwerpen meerdere vragen gesteld die de mogelijkheid bieden om ze te combineren tot een aantal kernbegrippen. Daarmee wordt het aantal te bespreken vragen in het rapport sterk verminderd en worden de toevalsinvloeden door vergissingen van ondervraagden sterk verkleind. Dit leidt tot een toegankelijker rapportage en vooral tot robuustere en betrouwbaardere conclusies.

De vier kernbegrippen zijn Spaarzin (houding ten opzichte van sparen), Financieel zelfvertrouwen, Zelfbeeld Financiële kennis, en feitelijke Financiële kennis. De begrippen tonen een soms zwakke dan weer redelijk sterke onderlinge samenhang. Toch hebben de vier kernbegrippen vaak verschillende relaties met de andere variabelen uit het onderzoek. Ze verschillen kortom zoveel van elkaar dat we ze apart zullen analyseren en bespreken en niet zijn over gegaan tot een verdere indikking tot een kleiner aantal kernbegrippen.

Elk van de kernbegrippen kent drie niveaus, van laag tot hoog. De indeling is daarbij zo gekozen dat steeds maximaal statistisch onderscheidingsvermogen wordt bereikt.

Als gevolg van die keuze verschilt de omvang per hoge, midden of lage groep van de vier kernbegrippen van elkaar. Daar staat het grotere voordeel van sterkere relaties van de vier kernbegrippen onderling en een sterkere samenhang met andere kenmerken tegenover.

2.1 Financiële kennis

Financiële kennis kent een laagste categorie (slechts nul of één antwoord goed van de vijf) van 18%, een midden-groep (twee of drie goed) van 47% en een groep van 35% die maximaal één vraag niet wist of fout beantwoordde. Het kennisniveau van de Nederlander op financieel gebied zoals hier gemeten is zonder meer matig te noemen.

De vijf vragen die gebruikt zijn om dit kernbegrip te construeren zijn:

1. Stel dat u 100 euro op een spaarrekening heeft en de rente is 20% per jaar en u neemt nooit geld of rente op. Hoeveel zou u dan na vijf jaar in totaal op de rekening hebben: meer dan 200 euro, precies 200 euro of minder dan 200 euro?
2. Stel dat uw inkomen in het jaar 2010 is verdubbeld en dat ook de prijzen van alle goederen zijn verdubbeld. Bent u dan in 2010 in staat om meer, hetzelfde of minder dan vandaag te kopen van uw inkomen?
3. Is de volgende uitspraak volgens u waar of niet waar? 'Aandelen zijn normaal gesproken risicovoller dan obligaties'.
4. Wat is volgens u de gemiddelde rente die u moet betalen bij rood staan op uw betaalrekening?
5. Wat is volgens u de gemiddelde rente die u moet betalen bij een persoonlijke lening / consumptief krediet?

De eerste drie tellen mee als er een correct antwoord is gegeven, bij de laatste twee vragen is het weten van een antwoord, anders dan 'weet niet' al goed gerekend. Het is in objectieve zin vrij eenvoudig om een goede score te halen. Gezien deze laagdrempelige aanpak en de desondanks grote groep met een gemiddelde of lage score is de financiële kennis van zeer veel Nederlanders zeker onvoldoende om zelfstandig het complexe aanbod van de financiële markt verantwoord te kunnen beoordelen.

Welke Nederlanders beschikken vooral over Financiële kennis?

De relatie met geslacht is sterk, mannen scoren flink hoger. Hier ligt nog een emancipatoire uitdaging. Bij leeftijd valt op dat de jongste groep (< 30 jaar) het laagste scoort, de groep daarboven (30-44 jaar) kent relatief de meeste mensen in het hoogste kennis-niveau. Bij de overgang tussen deze twee categorieën moeten veel grote financiële beslissingen (gezin, huis, carrière, pensioen) worden genomen. Beslissingen die gedurende vele jaren invloed op het financiële welzijn kunnen hebben. Dat die fase tot een kennistoename leidt is logisch.

De relatie met inkomen is er ook, waarbij met name de grote groep met een beneden modaal inkomen in het laagste kennisniveau (meer dan 50%) in vergelijking met nog geen 10% in de bovenmodale groep, opvalt.

De samenhang met de genoten opleiding is redelijk sterk te noemen. Hetzelfde geldt voor welstand. Het woningbezit heeft er ook een direct verband mee: consumenten met een hoger kennisniveau wonen vaker in een koopwoning.

2.2 Zelfbeeld Financiële kennis

Het zelfbeeld is kritisch. Maar liefst 60% zit in de laagste categorie, d.w.z. geeft maximaal één keer aan een redelijk of goed inzicht te hebben in één van de drie voorgelegde onderwerpen. De middengroep geeft zich op twee onderwerpen een positieve score en omvat 17% van de Nederlanders. En 23% van de ondervraagden zit in de hoogste categorie die op elk van de drie voorgelegde onderwerpen aangeeft voldoende kennis te hebben. Ondanks dit kritische zelfbeeld is de kanttekening wel op z'n plaats dat slechts 10% aangeeft echt te weinig kennis over financiële producten te hebben. In combinatie met de matige feitelijke financiële kennis kan er op dit onderdeel gesproken worden van een overschatting van de eigen kennis.

De drie vragen die gebruikt zijn om deze variabele te maken zijn:

1. Ik heb voldoende kennis over de werking van de economie en de financiële markt.
2. Ik heb voldoende kennis over voor mij relevante financiële producten.
3. Ik heb voldoende kennis over regels die de consumenten beschermen.

De teller loopt als iemand zeer mee eens of mee eens antwoordt op een stelling.

Welke Nederlanders beschikken vooral over een positief zelfbeeld van hun Financiële kennis?

De relatie met geslacht is duidelijk met mannen die hoger scoren. Maar het verband is minder sterk dan bij Financiële kennis. Wat nog de vraag is of de kennis voor of na het nemen van de beslissing aanwezig is. Bij leeftijd valt op dat de jongeren ten opzichte van de verdeling bij Financiële kennis wat lager scoren, dus zich vaker onderschatten. Het tegenovergestelde zien we bij de oudste groep, die in zelfbeeld hoger scoort dan bij Financiële kennis en zich relatief vaker overschat.

De relatie met inkomen en de genoten opleiding is hier ook redelijk sterk. Maar duidelijk minder sterk dan bij Financiële kennis. Als we daar een voorzichtige conclusie aan verbinden kun je zeggen dat het hebben van kennis je meer vooruit helpt dan het zelfbeeld. Ook bij welstand en woningbezit is er sprake van een positief verband.

2.3 Financieel zelfvertrouwen

Met de onderliggende vragen wordt vastgesteld in welke mate de Nederlanders zichzelf voldoende vaardigheden toekennen om de financiële vraagstukken en beslissingen die ze tegenkomen en waar ze afwegingen over moeten maken tegemoet te treden.

Ook hier is een zeer groot deel van de Nederlanders van oordeel dat ze daar niet goed in zijn (44% van de ondervraagden geeft zichzelf niet een keer een (zeer) positief oordeel op de schaalvragen), 24% doet dat in één van de gevallen en slechts een derde van de ondervraagden heeft twee tot vijf keer aangegeven dat ze hierover voldoende vaardigheden en vertrouwen beschikken. Dat geeft weer aan dat de opvoeding tot financieel vaardige mensen nog flinke inspanningen zal vergen.

Vijf vragen vormen samen dit kernbegrip, te weten:

1. Ik ga georganiseerd met mijn geldzaken om.
2. Ik loop geld mis doordat ik mijn financiële zaken niet optimaal heb geregeld.
3. Ik voel me over het algemeen zeker als ik een belangrijke financiële keuze moet maken.
4. Ik vind het leuk om me met financiële zaken bezig te houden.
5. Hoe kunt u in het algemeen met uw huidige inkomen rondkomen?

Welke Nederlanders beschikken vooral over Financieel zelfvertrouwen?

Bij het Financieel zelfvertrouwen is er geen verband met geslacht. Wel is er een duidelijk verband met leeftijd. De jongeren scoren relatief laag en de ouderen hoog. De relatie met inkomen is redelijk sterk. Zwakker is het verband voor eigen woningbezit en inkomen. Net zoals er bij welstand sprake is van een zeer licht verband, alleen veroorzaakt door de hoge score van de hoogste welstandsklasse (W1).

2.4 Spaarzin

Vier stellingen zijn bedoeld om de mate waarin de Nederlanders geneigd zijn tot sparen te meten. Ook hier is de verdeling scheef met veel mensen in de laagste categorie, 47% geeft maximaal op één uitspraak van de vier het 'juiste' antwoord. Bij nog eens 42% is dit bij twee stellingen het geval en de groep die op drie of vier van de spaarstellingen het 'juiste' antwoord geeft is een kleine 12%. Deze Gideonsbende is ondanks zijn geringe omvang toch hoogst interessant door de scores op de overige vragen in dit onderzoek.

De vier stellingen zijn:

1. Ik koop vaak dingen zonder er echt over na te denken, ook als ik er eigenlijk geen geld voor heb (helemaal van toepassing).
2. Ik spaar meer geld dan dat ik geld uitgeef (helemaal of enigszins mee eens).
3. Ik koop liever dingen op krediet dan dat ik wacht tot ik geld gespaard heb (helemaal niet van toepassing).
4. Ik betaal mijn rekeningen altijd op tijd (helemaal van toepassing).

Welke Nederlanders beschikken vooral over spaarzin?

De relatie met geslacht is licht en wordt eigenlijk bepaald door de oververtegenwoordiging van mannen in de groep met de hoogste spaarzin.

Bij leeftijd valt op dat de groepen tot en met 44 jaar wat oververtegenwoordigd zijn in de laagste spaarzincategorie en de groepen daarboven in de middencategorie.

Beneden modaal is zwaar ondervertegenwoordigd in de hoogste categorie van spaarzin, en modaal en bovenmodaal verschillen hierin nauwelijks van elkaar.

Bij de hoogste opleiding vinden we de hoogste Spaarzin, en bij de laagste opleiding is opmerkelijk genoeg de middelste categorie van spaarzin relatief het grootst. Bij welstand zien we een tamelijk zwak verband, vooral door de hoogste welstandsklasse (W1) veroorzaakt. Er is een behoorlijk sterk verband met woningbezit, met name veroorzaakt door het hoge eigen woningbezit (85%) in de hoogste categorie van spaarzin.

Tabel 1 geeft een overzicht van de vier kernbegrippen en de hiervoor beschreven sectiodemografische variabelen.

2.5 Onderlinge relaties tussen de vier kernbegrippen

Financiële Kennis versus Zelfbeeld Financiële kennis

Deze relatie is redelijk sterk waarbij opvalt dat mensen met een gemiddeld kennisniveau zichzelf toch weinig Financiële kennis toedichten.

Financiële kennis versus Financieel zelfvertrouwen

Het verband is zwak. Alleen bij de groep met het laagste kennisniveau zijn de mensen met een laag Financieel zelfvertrouwen oververtegenwoordigd. Bij mensen met een gemiddeld of hoog kennisniveau heeft dat geen verband met hun zelfvertrouwen op financieel gebied.

Financiële kennis versus Spaarzin

Een zelfde beeld als hiervoor, er is slechts een heel zwak verband dat vooral in de groep met het laagste kennisniveau wordt gevonden.

Perceptie Financiële kennis versus Financieel zelfvertrouwen

Hier zien we een redelijk sterke samenhang waarbij ondervraagden met weinig Financiële kennis ook vaker een laag zelfvertrouwen hebben.

Zelfbeeld Financiële kennis versus Spaarzin

Een positief maar vrij zwak verband.

Financieel zelfvertrouwen versus Spaarzin

Een positief en redelijk sterk verband, een hoger Financieel zelfvertrouwen gaat samen met een hogere Spaarzin.

Tabel 1. Overzicht kernbegrippen versus socio-demografische gegevens
(+)= (sterk) oververtegenwoordigd, (-) is (sterk) ondervertegenwoordigd)

	Financiële kennis			Perceptie financiële kennis categorieën			Financieel zelfvertrouwen			Spaarzin		
	Laag	Midden	Hoog	Laag	Midden	Hoog	Laag	Midden	Hoog	Laag	Midden	Hoog
Kernbegrippen												
Financiële kennis					++			+				
Perceptie fin. kennis		++						++			+	
Fin. zelfvertrouwen		+			++						++	
Spaarzin					+			++				
Geslacht												
Man		+	++	--								+
Vrouw			--	++								-
Leeftijd												
18 - 22	++			++	-				--	+	-	
30 - 44			+				++			+	--	
45 - 59							--				++	
60+					+	++			++	--	++	
Inkomen												
boven modaal	--	+	++	--					++	-		
modaal												+
beneden modaal	++	+		++			++		--			--

	Financiële kennis			Perceptie financiële kennis categorieën			Financieel zelfvertrouwen			Spaarzin		
	Laag	Midden	Hoog	Laag	Midden	Hoog	Laag	Midden	Hoog	Laag	Midden	Hoog
Opleiding												
hoog	--	+	++	--				-	+	-	--	++
midden	++			++		--						
laag			--	+		-				--	++	-
Gezinssamenstelling												
huishoudens zonder kinderen, huisvrouw ouder dan 50 jaar					+	++	--	+	++	--	++	
huishoudens zonder kinderen, huisvrouw 50 jaar of jonger	--	+	++	+		-	++	--	-	+	-	
gezin met kinderen, jongste kind 4 jaar of gezin met kinderen, jongste kind 5-14 jaar			--									
gezin met kinderen, jongste kind ouder dan 14	+	-	-	+	-		+		-	+	-	
Welstand												
W1 (hoog)		+	++	--			--		++	--		++
W2	-	-		++	+	--				+		-
W3			--	++	+	--					+	-
W4	+	-		++			+		-			
W5 (laag)	++									+		
Nielsen regio												
Amsterdam												
Rotterdam												
Den Haag	++	+	--				+					
Rest West Noord				-	+							
Oost Zuid				+	--	++						
Kinderen												
kind 6 - 12 jaar	+	-	-									
kind 13 - 17 jaar	+	+	--									
Woning												
koopwoning	--	+	++	--		++	-		+	--	--	++
huurwoning	++	+	--	++		--	+		-			--

3

Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek beschreven. Het hoofdstuk is als volgt opgebouwd:

- 3.1 Financiële situatie
- 3.2 Financieel overzicht
- 3.3 Financieel beheer
- 3.4 Informatie zoekgedrag
- 3.5 Thema onderwerpen
- 3.6 Thema Financiële crisis
- 3.7 Thema Financiële opvoeding

3.1 Financiële situatie

3.1.1 Financiële situatie

De meerderheid van de Nederlanders regelt samen met iemand anders in het huishouden de financiële zaken (62%). Slechts een op de zes zegt dit alleen te regelen. Jongeren tot 30 jaar laten dit liever door iemand anders regelen. Mensen die de financiële zaken alleen regelen hebben vaker een goed overzicht van de financiële zaken, maar meer moeite om rond te komen.

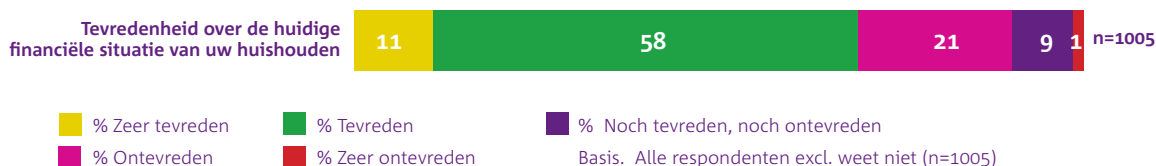
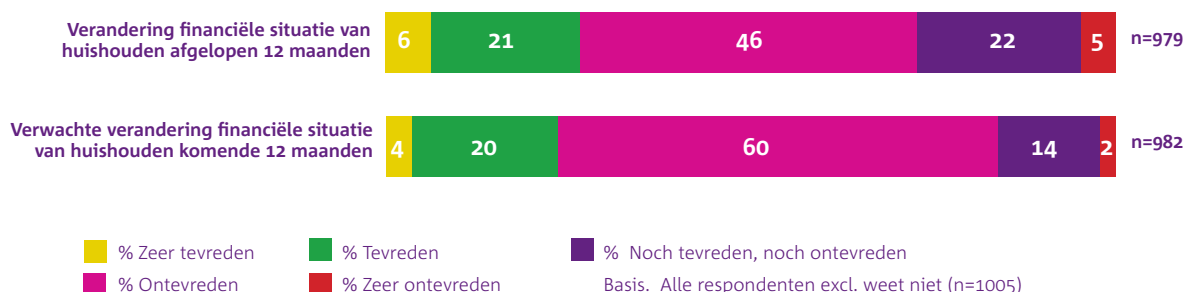
Bijna 70% is (zeer) tevreden over de huidige financiële situatie. In 2007 was dit 62%. Iets meer dan een kwart van de huishoudens zegt ook dat de financiële situatie het afgelopen jaar is verbeterd. Voor een even grote groep is de situatie echter verslechterd. Slechts 16% verwacht in de komende maanden er financieel op achteruit te gaan, terwijl 24% de toekomst positiever inzielt (zie fig. 1 en 2).

Vrouwen zijn iets minder tevreden over hun situatie dan mannen. Ook mensen met een lage opleiding en een beneden modaal inkomen zijn (logischerwijs) minder tevreden. Vooral voor 60+ers is de situatie het afgelopen jaar verslechterd, zij verwachten ook het meest dat het de komende tijd zal verslechteren. Ook mensen met een beneden modaal inkomen en lage opleiding zijn er relatief vaak op achteruit gegaan en zien de toekomst somberder in.

Mensen met meer spaarzin, meer Financieel zelfvertrouwen, hoog Zelfbeeld van de Financiële kennis, of met een hogere score op Financiële kennis zijn duidelijk meer tevreden met hun financiële situatie dan Nederlanders met lagere scores op deze kenmerken.

Zeker zo opmerkelijk is dat bij mensen met hoge scores op deze kenmerken duidelijk vaker sprake is van verbetering van de eigen financiële situatie in de afgelopen twaalf maanden. Bij een hoge spaarzin geldt dat het aantal gevallen van een verslechtering van de eigen situatie duidelijk lager is dan bij mensen met lage spaarzin.

Bij de verwachting voor de komende twaalf maanden zijn met name de mensen met een hoog Financieel zelfvertrouwen van mening dat hun situatie zal verbeteren.

Figuur 1. Tevredenheid huidige financiële situatie van het huishouden**Figuur 2. Verandering van de financiële situatie van het huishouden in laatste 12 maanden/ komende 12 maanden**

3.1.2 Rondkomen

De meerderheid van de Nederlanders houdt aan het eind van de maand wel wat geld over (56%). Bijna de helft (46%) kan dan ook (zeer) gemakkelijk rondkomen (zie fig. 3). Voor 5% van de huishoudens is er aan het eind van (bijna) elke maand onvoldoende geld om rond te komen (zie tabel 2). Dit was 2007 nog bij 9% van de huishoudens.

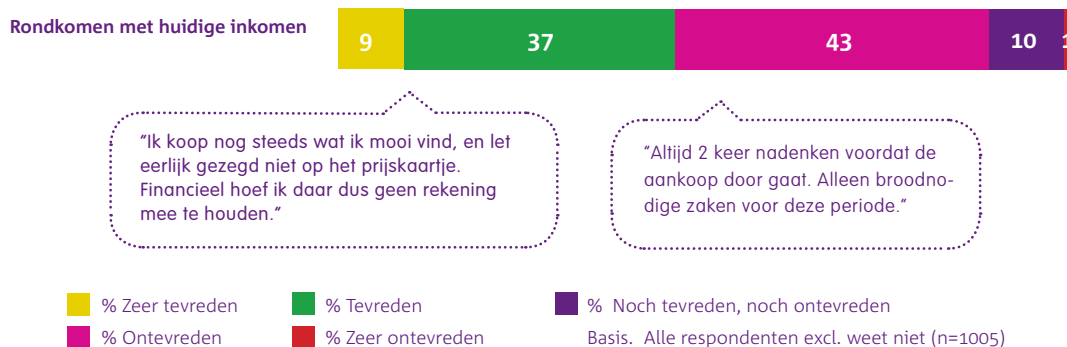
Bij mensen met kinderen en jonger dan 60 jaar komt het vaker voor dat men aan het eind van de maand geen geld meer heeft dan bij mensen zonder kinderen of 60+’ers.

Een hoge Spaarzin, Financieel zelfvertrouwen, Financiële kennis en Zelfbeeld van Financiële kennis gaan sterk samen met goed rond kunnen komen. Ook bij de vraag of het wel eens voorgekomen is dat er voor het eind van de maand geen geld meer was zijn het vooral mensen met hoge spaarzin die dat maar zelden overkomt. In iets mindere mate zien we dat Financieel zelfvertrouwen deze kans op tekorten verkleint. Financiële kennis of de perceptie daarvan tonen zo’n verband niet.

34% van de Nederlanders geeft aan rekeningen wel eens te laat of met moeite te betalen. In 2007 was dit nog 40%. Voor zo’n 3% is het soms zelfs niet mogelijk de rekeningen te betalen. Jongeren tot 30 jaar en mensen met een lager inkomen vinden het het moeilijkst om financiële verplichtingen na te komen.

Ook hier is de kans dat iemand zijn financiële verplichtingen en rekening niet kan voldoen veel kleiner als de Spaarzin en het Financiële zelfvertrouwen hoog zijn.

Het beeld lijkt consistent en logisch: Nederlanders met meer kennis, meer spaarzin en meer zelfvertrouwen, de onderwerpen waar CentiQ zich op richt, hebben significant minder vaak financiële problemen.

Figuur 3. Rondkomen met huidige inkomen?**Tabel 2. Frequentie geen geld meer aan het einde van de maand om rond te komen en nakomen financiële verplichtingen.****Frequentie geen geld aan het einde van de maand**

Nooit	56%
1-3 keer	18%
4-6 keer	11%
7-9 keer	4%
10-12 keer	5%
Weet ik niet	5%
gemiddelde frequentie per jaar	1,9

Nakomen financiële verplichtingen

Ik betaal alle rekeningen en kom mijn financiële verplichtingen altijd na	66%
Ik betaal alle rekeningen en kom mijn financiële verplichtingen na, maar af en toe met moeite	20%
Ik betaal alle rekeningen en kom mijn financiële verplichtingen na, maar vaak met moeite	6%
Het is voor mij soms niet mogelijk om alle rekeningen te betalen en mijn financiële verplichtingen na te komen	3%
Het is voor mij zelden of nooit mogelijk om alle rekeningen te betalen en mijn financiële verplichtingen na te komen	0%
Ik heb geen rekeningen of financiële verplichtingen	1%
Weet ik niet	3%

Basis. Alle respondenten (n=1013)

“Ben nogal nauwkeurig, lukt echter niet altijd, soms even niet onder controle. In het bijzonder in de maanden dat er verzekeringspremie en gemeentelijke lasten te betalen zijn gaat het wel eens fout.”

“Mijn vrouw en ik doen dat samen. Zeker bij grotere uitgaven, laten we zeggen boven de 200 euro, beslissen we samen. Ik vul de papieren voor de belasting in en bewaar papieren redelijk netjes in een jaarordner.”

3.1.3 Inkomensdaling of forse uitgave

Een op de tien heeft de afgelopen 3 jaar te maken gehad met een forse inkomensdaling, bijna een kwart heeft een forse uitgave gedaan en 5% beide. (zie fig. 4).

Mannen en lagere inkomensgroepen geven vaker aan een forse uitgave te hebben gedaan. Een inkomensdaling is veel vaker voorgekomen bij 60+'ers.

We zien geen verbanden met Spaarzin, Financiële kennis, Zelfbeeld Financiële kennis en Financieel zelfvertrouwen. Het lijkt er op dat dit soort achteruitgang iedereen kan treffen. En waar het dan om gaat is welke mogelijkheden iemand heeft om deze tegenslag op te vangen.

Voor de meerderheid is het mogelijk om een nieuwe inkomensdaling op te vangen. Voor een deel daarvan moet het echter niet te lang duren (zie tabel 3).

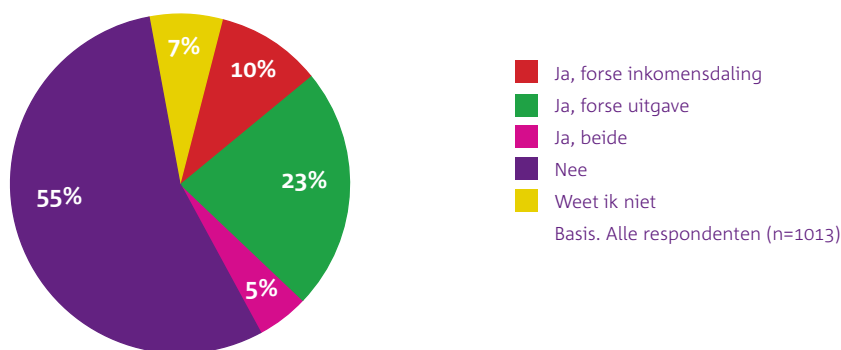
Een op de vijf Nederlanders heeft hiervoor te weinig geld achter de hand en kan bij een tegenslag, bijvoorbeeld als gevolg van werkloosheid of verslechterende pensioenen direct in de problemen komen.

Wie hoog scoort op Spaarzin, Financiële kennis, Perceptie van Financiële kennis en Financieel zelfvertrouwen kan veel vaker dan anderen een dergelijke extra uitgave nog goed opvangen. Mensen met de laagste Spaarzin hebben maar liefst vijf keer zoveel kans een financiële tegenvaller niet te kunnen opvangen.

Grote uitgaven kunnen overigens door velen nog wel gedaan worden. Voor 50% kan er zelfs nog een uitgave van € 5.000,- of meer worden gedaan. Maar één op de tien Nederlanders vindt € 250,- al een te grote uitgave. Mannen, personen zonder kinderen en personen van 30 jaar of ouder zijn vaker in staat om (opnieuw) grote uitgaven te doen. Van de mensen die moeilijk rondkomen, kan 23% zich geen enkele uitgave permitteren.

Ongeveer de helft van de Nederlanders spaart voor een onverwachte uitgave (zie fig. 5). In 2007 was dit ongeveer een derde. Andere populaire spaardoelen zijn de kinderen en een specifieke grote aanschaf. Mensen met een goed overzicht sparen vaker voor een onverwachte uitgave. Bijna een kwart (23%) heeft geen spaardoelen. Mensen met een lage opleiding, mensen die moeilijk rond kunnen komen en 60+'ers zeggen vaker geen specifieke spaardoelen te hebben.

Figuur 4. Ervaring met forse inkomensdaling en/of een forse uitgave ter grootte van een maandinkomen of meer in de afgelopen drie jaar.

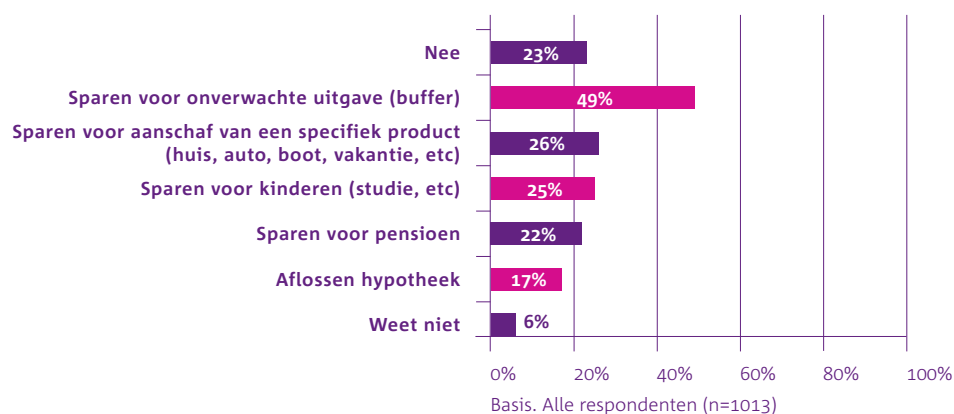
Tabel 3. Mogelijkheid tot opvangen van (nieuwe) inkomensdaling/ uitgave.**Inkomensdaling (opnieuw) opvangen**

Ja, geen enkel probleem	6%
ik heb voldoende geld achter de hand en ik zou het een hele tijd kunnen volhouden	11%
Ja, ik zou het wel even kunnen volhouden	28%
Ja, maar het moet niet te lang duren en er moeten geen andere financiële tegenvallers bovenop komen	28%
Nee, ik heb daarvoor onvoldoende geld achter de hand	20%
Weet ik niet	7%

Forse uitgave (opnieuw) opvangen

Ja, geen enkel probleem, zelfs als deze € 10.000,- of meer betreft	20%
Tot € 10.000 zou dit geen probleem zijn, daarboven wel	11%
Tot € 7.500 zou dit geen probleem zijn, daarboven wel	6%
Tot € 5.000 zou dit geen probleem zijn, daarboven wel	13%
Tot € 2.500 zou dit geen probleem zijn, daarboven wel	10%
Tot € 1.500 zou dit geen probleem zijn, daarboven wel	3%
Tot € 1000 zou dit geen probleem zijn, daarboven wel	6%
Tot € 500 zou dit geen probleem zijn, daarboven wel	6%
Tot € 250 zou dit geen probleem zijn, daarboven wel	4%
Tot € 100 zou dit geen probleem zijn, daarboven wel	3%
Ik kan mij geen enkele extra uitgave permitteren	4%
Weet ik niet	14%

Basis. Alle respondenten (n=1013)

Figuur 5. Spaardoelen waarvoor huishouden maandelijks geld opzij zet/spaart

"Ik heb alle zaken volgens mij goed in orde. Ik probeer geld over te houden aan het eind van de maand, om eventuele tegenvallers op te kunnen vangen én natuurlijk om mooie dingen zoals vakantie te kunnen vieren."

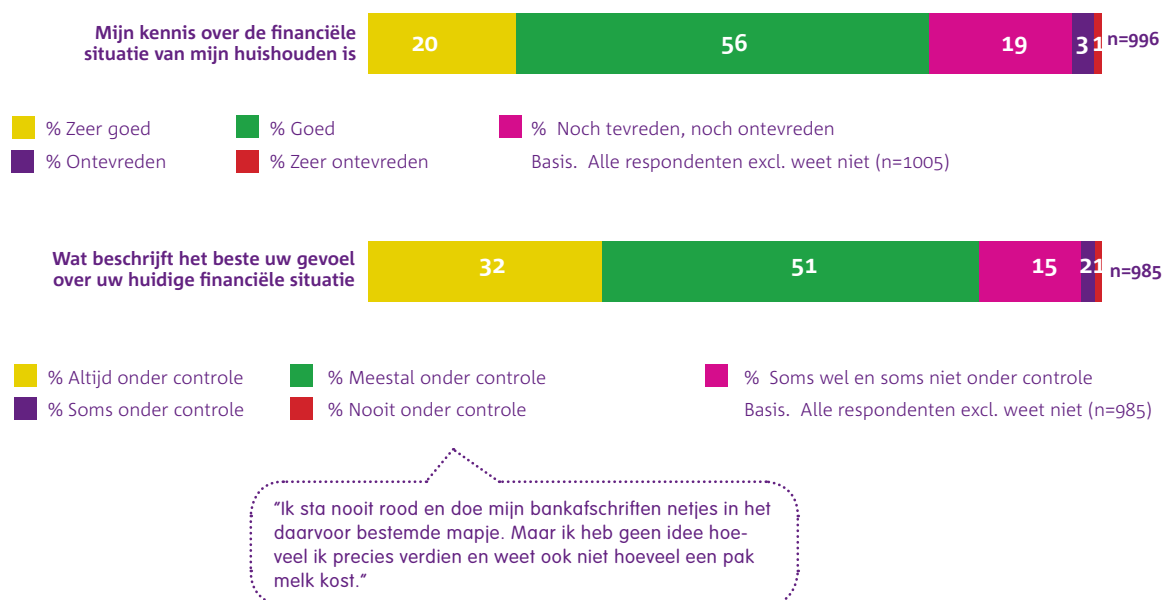
3.2 Financieel overzicht

3.2.1 Kennis eigen situatie

Ruim driekwart zegt een (zeer) goed beeld te hebben van de huidige financiële situatie van het huishouden. (zie fig. 6). Dit is iets meer dan in 2007 (72%). Jongeren tot 30 jaar en personen met een lager inkomen hebben een minder goed beeld hiervan. Huishoudens die goed rond kunnen komen en huishoudens met kleine kinderen of geen kinderen hebben een beter beeld van hun situatie.

Ook heeft een ruime meerderheid het gevoel de financiële situatie onder controle te hebben (zie fig. 6). In 2007 had 6% hun situatie soms of nooit onder controle, dit jaar is dat slechts 2%. Vooral mensen met een hoger inkomen en mensen zonder kinderen hebben het gevoel het onder controle te hebben. Jongeren hebben minder goed het gevoel dat ze hun financiële situatie onder controle hebben. Spaarzin, Financiële kennis, Perceptie van Financiële kennis en Financieel zelfvertrouwen hangen hier sterk mee samen.

Figuur 6. Kennis en gevoel over de financiële situatie van het huishouden.

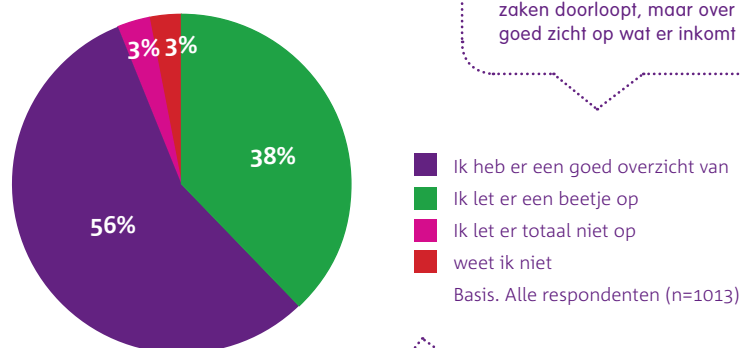
3.2.2 Overzicht eigen situatie

Ruim de helft van de respondenten vindt dat hij/zij een goed overzicht heeft van de huishoudelijke uitgaven. Bijna vier op de tien letten een beetje op de huishoudelijke uitgaven. Dit is een lichte stijging ten opzichte van 2007. Slechts 3% let er echt niet op (zie fig. 7), dit was in 2007 nog 5%. Vooral ouderen, mensen met een hoger inkomen en gezinnen zonder kinderen hebben een goed overzicht.

Mensen met een goed overzicht kijken ook vaker naar het saldo (zie tabel 4). Ruim de helft van alle Nederlanders bekijkt tenminste een keer per week het saldo van de betaalrekening, 8% bekijkt dit zelfs dagelijks. Vooral 60+’ers en mensen die alleen verantwoordelijk zijn voor de financiële zaken houden hun saldo goed in de gaten.

Voor 20% is het dan ook geen verrassing wat er op de rekening staat, zij weten het binnen een marge van 50 euro. Dit was in 2007 nog 28%.

Vrouwen, mensen met een lager inkomen en mensen die zelf de financiën regelen zijn beter op de hoogte van hun saldo. Financieel zelfvertrouwen hangt hier ook mee samen.

Figuur 7. Overzicht huishoudelijke uitgaven

"Ik ben niet iemand die drie keer per week de zaken doorloopt, maar over het algemeen heb ik goed zicht op wat er inkomt en uitgaat."

"Ik ben redelijk een pietje precies. Bijna dagelijks worden de verschillende rekeningen via het internet bekeken en bijgewerkt in excel bestanden. Kas uitgaven worden niet altijd bijgewerkt. Het ontbreekt me aan tijd om elk jaar een jaaroverzicht te maken. De administratie is uitstekend onder controle."

Tabel 4. Frequentie van het bekijken van het saldo op de bankrekening en de mate waarin men op de hoogte is van het saldo**Frequentie saldo bekijken**

Iedere dag	8%
Ten minste één keer per week, maar niet iedere dag	47%
Ten minste één keer per twee weken, maar niet iedere week	25%
Ten minste één keer per maand, maar niet iedere twee weken	14%
Zelden of nooit	5%
weet ik niet	2%

Op de hoogte van saldo

Ik heb geen flauw idee	7%
Ongeveer, maar ik kan er meer dan 500 euro naast zitten	13%
Ik weet het binnen een marge van 500 euro	27%
Ik weet het binnen een marge van 100 euro	33%
Ik weet het binnen een marge van 50 euro	20%

Basis. Alle respondenten (n=1013)

Of men exact weet wat men op de rekening heeft toont nauwelijks verband met de 4 kernbegrippen Spaarzin, Financiële kennis, Perceptie van Financiële kennis en Financieel zelfvertrouwen. Gezien de sterke relaties van deze 4 kernbegrippen met feitelijk voorkomen en aankunnen van problemen lijkt het niet erg nuttig om zeer frequent nakijken van rekeningstanden te bevorderen.

3.3 Financieel beheer

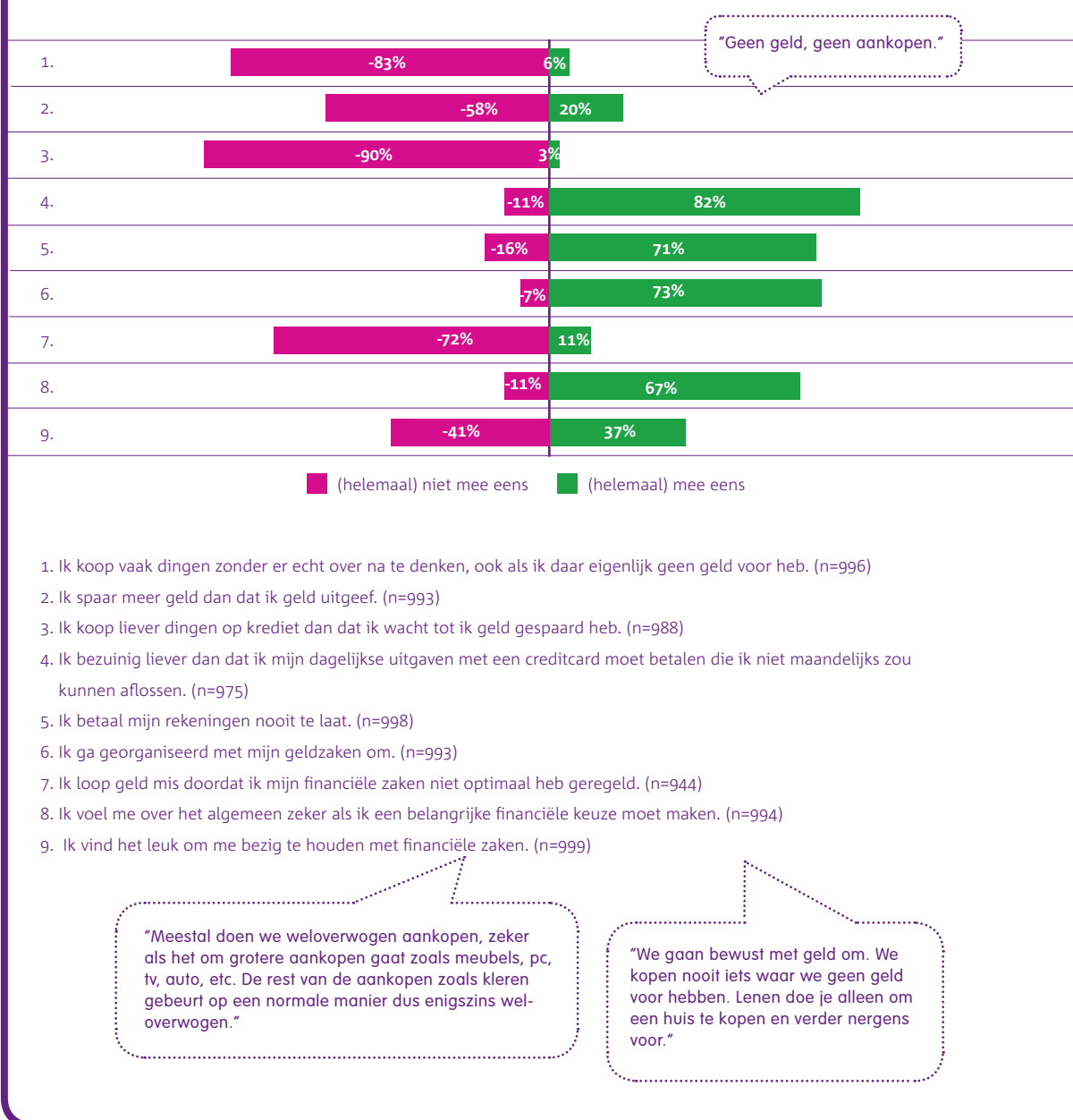
3.3.1 De wijze van omgaan met geldzaken

Nederlanders gaan in het algemeen zorgzaam met geld om, maar zijn geen echte spaarders (zie fig. 8). Bijna driekwart betaalt zijn rekeningen nooit te laat en 4% koopt liever op krediet dan er eerst voor te sparen. In 2007 was dit ruim driekwart en 6%. Mannen en personen die moeilijk rondkomen kopen wel vaker op krediet. Rekeningen worden het vaakst door 60+’ers op tijd betaald. Ouderen zijn het meest strikt in het op tijd betalen van rekeningen.

Vooraf jongeren en personen met een laag inkomen en personen die moeilijk rondkomen, sparen minder dan ze uitgeven.

Personen tot 45 jaar en personen die moeilijker rond kunnen komen doen dit wel vaker.

Figuur 8. De wijze van omgaan met geldzaken (sparen en overzicht).

De meeste Nederlanders vinden dat zij een goed overzicht hebben van hun geldzaken. Zo zegt bijna driekwart (zeer) goed georganiseerd om te gaan met geldzaken. Dit was in 2007 nog maar 60%. Vooral personen van 45 jaar en ouder en personen die goed rond kunnen komen en sparen gaan goed georganiseerd om met hun financiën. Hoge scores bij Spaarzin en Financieel zelfvertrouwen gaan sterk samen met het gevoel de eigen financiële situatie onder controle te hebben.

Hoewel men over het algemeen wel georganiseerd met de financiën omgaat, is het voor de meesten geen hobby.

3.3.2 Financieel gedrag

Bij vier op de tien Nederlanders komt het (vrijwel) nooit voor dat men geen geld meer heeft (zie fig. 9).

Met name bij hoge Spaarzin (64%) en veel Financieel zelfvertrouwen (52%) zien we dit antwoord. Bij de mensen met lage Spaarzin geeft slechts 26% dit antwoord.

Mocht het acute geldgebrek toch voorkomen, dan zal men als eerste bezuinigen (36%) of geld opnemen van de spaarrekening (34%) (zie fig. 10). In 2007 werden deze opties door ongeveer 28% genoemd. Een kwart zal gebruik maken van de mogelijkheid om rood te staan, in 2007 was dit nog 22%.

Jongeren lenen vaker geld bij bekenden. Daarnaast zullen ze vaker bezuinigen of geld van de spaarrekening halen. Bij 60+ers en spaarders komt het het minst voor dat men geen geld heeft.

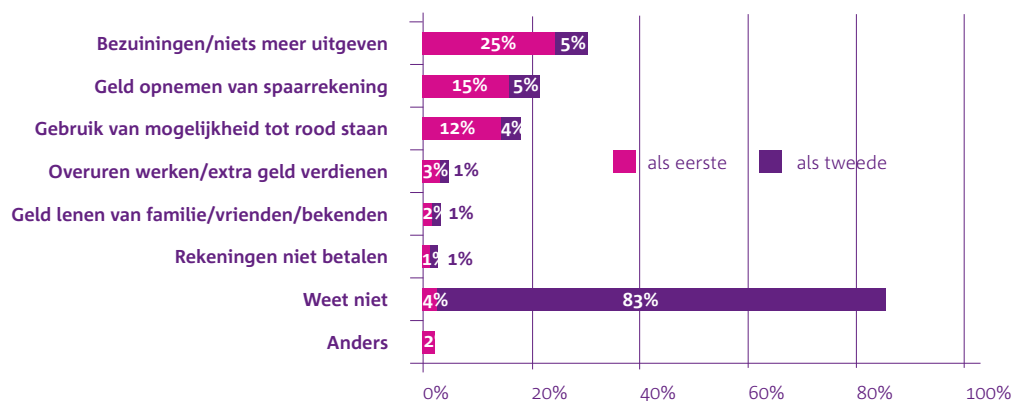
De mensen die wel eens geld overhouden (92%), zetten dit meestal op de spaarrekening (62%) (2007: 56%) of laten het op de betaalrekening staan (31%) (2007: 28%) (zie fig. 11). Jongeren geven geld dat zij overhouden vaker uit.

Opvallend is dat de keuze om het extra geld op een spaar of beleggingsrekening te zetten veel vaker wordt genomen door mensen met een hoge Spaarzin (88%) en in iets mindere mate ook door mensen met een hoog Financieel zelfvertrouwen, veel Financiële kennis of een hoog zelfbeeld Financiële kennis.

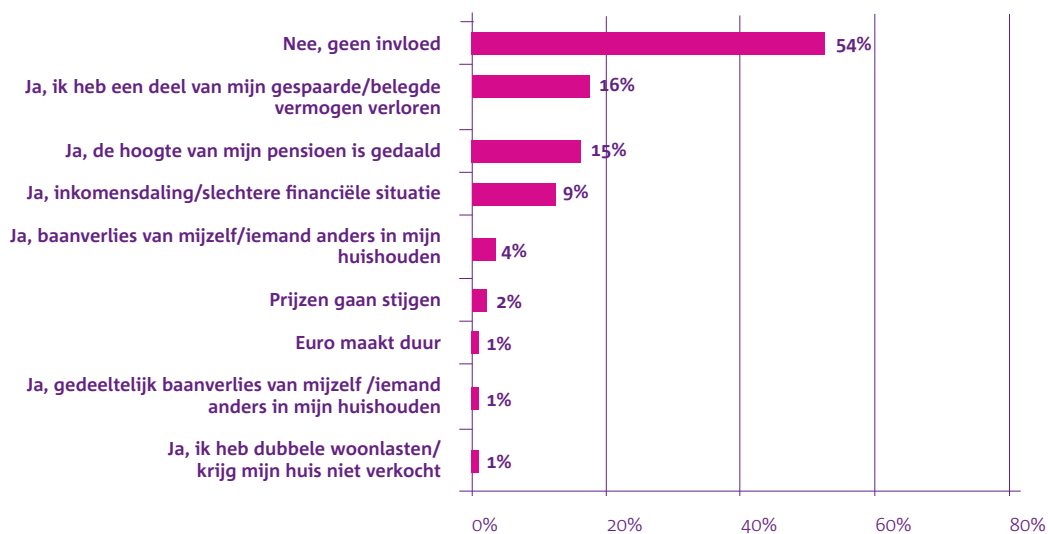
Figuur 9. Acties indien men geen geld meer heeft

"Ik kan goed met geld omgaan, altijd al. Ik doe in principe weinig impulsaankopen. Ik let nu iets beter op wat ik kan doen en laat het dan om een aankoop te doen. Ik kijk altijd al naar aanbiedingen en doe mee met acties. Als ik iets deze maand niet kan kopen, wacht ik tot het wel kan, bijvoorbeeld, wanneer de belasting teruggaaf, vakantiegeld en of kinderbijslag. Ik geef nooit geld uit als ik het niet heb."

Figuur 10. Primaire en secundaire actie indien men geen geld meer heeft

Basis. Alle respondenten die meer dan één/ twee antwoord(en) noemen bij de vraag wat men doet als men geen geld heeft (n=1013)

Figuur 11. Actie met geld dat men overhoudt

Basis. Alle respondenten die meer dan één/ twee antwoord(en) noemen bij de vraag wat men doet als men geen geld heeft (n=1013)

Tabel 5. Kennisvragen**Kennis: Saldo € 100,- na 5 jaar, 20% rente**

Meer dan 200 euro	72%
Precies 200 euro	15%
Minder dan 200 euro	7%
Weet ik niet	5%

Kennis: Besteding na verdubbeling inkomen en prijzen

Meer	8%
Hetzelfde	72%
Minder	15%
Weet ik niet	5%

Kennis: Aandelen risicovoller dan obligaties

Waar	54%
Niet waar	8%
Weet ik niet	39%

Kennis: Rente bij rood staan betaalrekening

0 - 2.9	9%
3 - 5.9	10%
6 - 8.9	10%
9 - 11.9	5%
12 - 14.9	6%
15 en hoger	5%
weet niet	55%
Gemiddelde	7,67

Kennis: Rente bij persoonlijke lening

0 - 2.9	1%
3 - 5.9	5%
6 - 8.9	16%
9 - 11.9	8%
12 - 14.9	5%
15 en hoger	4%
weet niet	61%
Gemiddelde	9,02

Basis. Alle respondenten (n=1013)

3.4 Informatie zoekgedrag

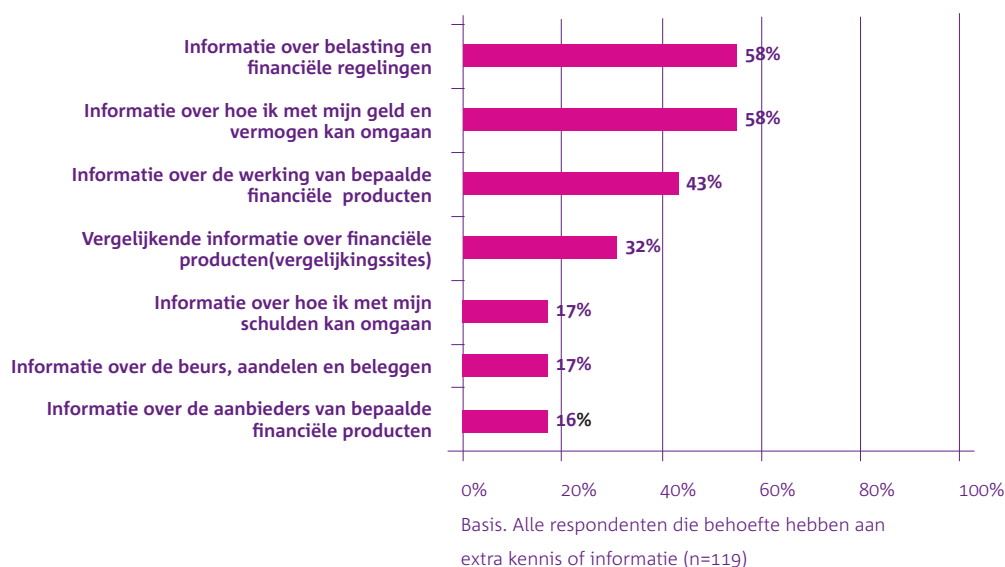
De meeste Nederlanders zijn zelden of nooit actief op zoek naar informatie op financieel gebied. Spaarzin en Financieel zelfvertrouwen tonen nauwelijks samenhang met zoekgedrag. Jongeren zoeken in verhouding het minst naar informatie. Niet verbazingwekkend zijn het vooral mensen die hoog scoren op Financiële kennis (40%) en Zelfbeeld Financiële kennis (45%) die vaker actief zoeken.

Van de mensen die wel eens informatie zoekt, heeft 43% geen moeite om deze informatie te vinden (zie fig. 12). Voor een kwart is niet duidelijk hoe betrouwbaar informatie is, daarnaast vindt men vaak tegenstrijdige en/of teveel informatie. Vooral lager opgeleiden zien door alle bomen het bos niet meer. Slechts 12% van de Nederlanders geeft aan behoefte te hebben aan meer financiële informatie (zie fig. 13). In 2007 bedroeg dit 14%. Zij hebben vooral behoefte aan informatie over belasting en financiële regelingen en hoe zij met geld en vermogen om moeten gaan (58%). Vooral jongeren, hoger opgeleiden, mensen die moeilijk rondkomen en slecht overzicht hebben, zeggen aan meer informatie behoefte te hebben.

Figuur 12. Mate waarin men moeite heeft om informatie te vinden

Figuur 13. Toelichting behoefte extra kennis of informatie over financiën

3.5 Financiële crisis

3.5.1 Invloed financiële crisis

Voor bijna de helft van de Nederlanders is de invloed van de crisis al op enige wijze voelbaar (zie fig. 14).

Vooralsnog vrouwen en mensen die makkelijk rondkomen zeggen geen invloed te ondervinden. Een hoge score op Spaarzin en Financieel zelfvertrouwen gaat vaak samen met het antwoord dat de financiële crisis geen invloed op hun financiële situatie heeft gehad.

Voor de mensen op wiens huishouden de crisis wel invloed heeft, is dit voornamelijk door het verlies van gespaard/ belegd vermogen (16%) of de waardevermindering van het pensioen (15%). Voor 5% komt dit door een (gedeeltelijk) baanverlies. Ouderen maken zich vooral zorgen over de daling van het vermogen en pensioen.

Vooralsnog jongeren en mensen die makkelijk rondkomen zien de toekomst zonnig in. Vrouwen maken zich meer zorgen over baanverlies van henzelf of hun partner. (fig. 15)

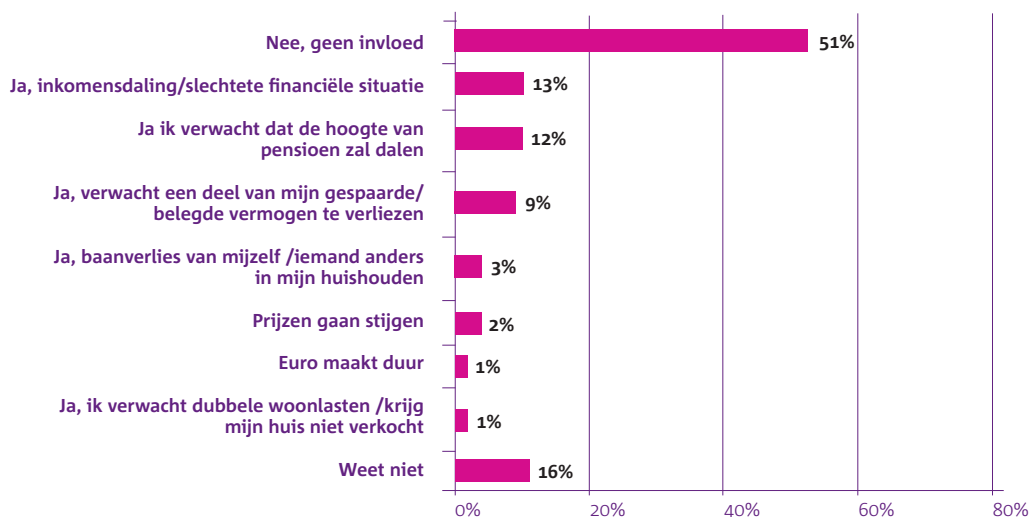
De helft van de Nederlanders verwacht dat de crisis ook het komende halfjaar geen invloed zal hebben op de financiële situatie (zie fig. 15). Mensen met hoge scores op Spaarzin, Financiële kennis, Perceptie van Financiële kennis en Financieel zelfvertrouwen verwachten vaker dat ze er geen invloed van gaan ondervinden.

“Vooralsnog maak ik me geen zorgen over de financiële en economische crisis. We zijn nog steeds één van de rijkste landen in de wereld en in Nederland heeft, anders dan in veel andere landen, voldoende te eten.”

Figuur 14. Invloed financiële en economische crisis invloed op de financiële situatie van het huishouden

Figuur 15. Verwachte invloed van de financiële en economische crisis op de financiële situatie van het huishouden in de komende 6 maanden

Basis. Alle respondenten (n=1013)

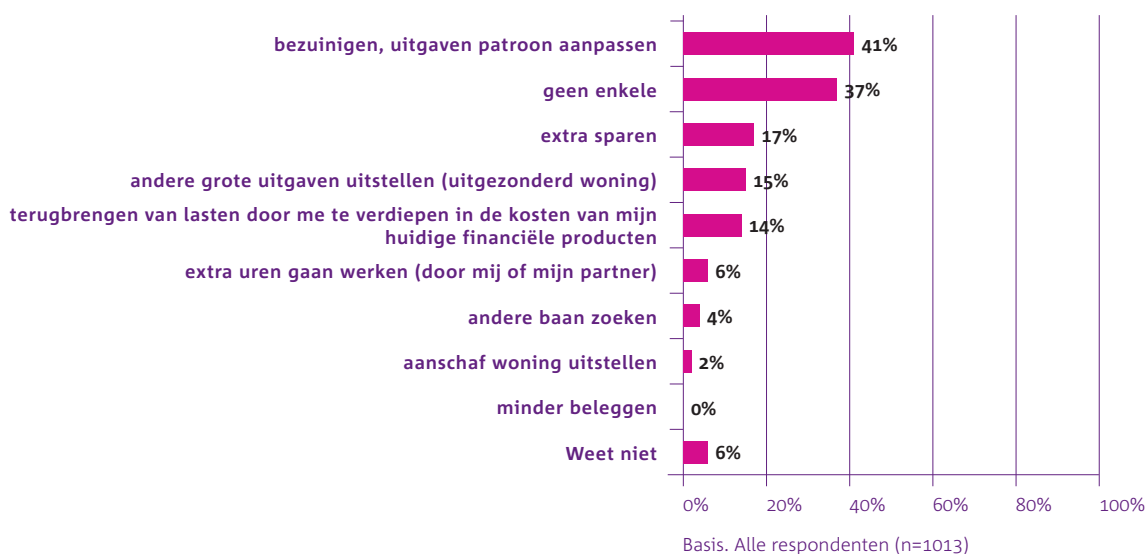
3.5.2 Voorzorgsmaatregelen

De crisis leidt er wel toe dat flinke aantallen Nederlanders enige vorm van voorzorg gaan treffen, al zijn er nog steeds velen die op geen enkele manier hun gedrag aanpassen. 37% noemt geen voorzorgsmaatregelen als gevolg van de crisis (zie fig. 16). Vier op tien passen hun uitgavenpatroon aan of gaan bezuinigen. Jongeren gaan extra sparen en stellen de aanschaf van een woning uit. Ouderen gaan meer bezuinigen. Mannen zullen zich meer verdiepen in kosten van de huidige financiële producten om de lasten te verlagen. Mensen met hoge Spaarzin en Financieel zelfvertrouwen nemen vaker helemaal geen voorzorgsmaatregelen, voor hen is de noodzaak kennelijk lager.

Er wordt voornamelijk bezuinigd op diverse media zoals boeken, dvd's en abonnementen, daarnaast zal minder besteed worden aan kleding en uitgaan.

Vrouwen en jongeren bezuinigen vaker op kleding (zie fig. 17). Mannen op energie en ouderen op vervoerskosten. Jongeren bezuinigen minder vaak op elektronica.

Figuur 16. Voorzorgsmaatregelen ten gevolge van de financiële en economische crisis

"Ik merk weinig van de economische crisis. Alles lijkt duurder te zijn maar voor die tijd werd alles ook al duurder. Ik denk dat je het pas merkt als je onder modaal inkomen zit of van een uitkering moet leven. Ik zou in deze tijd geen grote aankopen doen. Eerst maar eens afwachten hoe alles zich ontwikkelt. Nu maar even zuinig zijn."

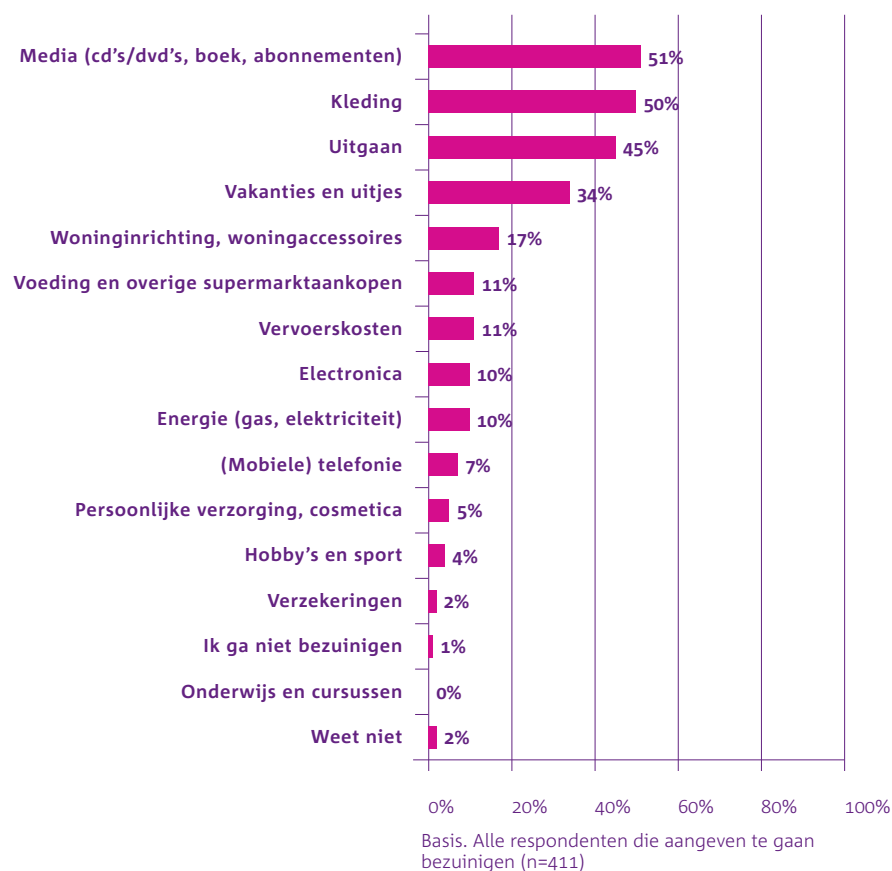
"Wij hebben momenteel geen aanpassingen gedaan in ons uitgavenpatroon, omdat we beiden een vrij zekere baan hebben. Het enige waar ik me zorgen over maak zijn de pensioenfondsen die eigenlijk gegokt hebben met onze inleg."

3.5.3 Houding ten opzichte van de crisis

Hoewel Nederlanders zich op dit moment nog niet echt zorgen maken over de crisis (34%) zoals ondermeer ook al in internationaal vergelijkend onderzoek is gebleken (WIN rapport kwartaal 2), letten zij wel meer op wat ze uitgeven (55%). Ongeveer een kwart is bang dat de levensstandaard zal afnemen en een even grote groep moet al bezuinigen omdat zij minder te besteden hebben (zie fig. 18). Hoge Spaarzin gaat samen met weinig angst voor achteruitgang van de eigen levensstandaard.

Jongeren en mensen met een boven modaal inkomen maken daarnaast zich het minst zorgen over een afname van hun levensstandaard.

Vooral vrouwen, ouderen, lagere inkomens en opleidingsniveaus en mensen met kleine kinderen letten tegenwoordig meer op wat zij uitgeven. 60+'ers geven minder uit omdat zij ook echt minder te besteden hebben. Vrouwen maken zich ook meer zorgen over wat de persoonlijke gevolgen zijn van de crisis. Opvallend is dat mensen met een hoge Spaarzin in mindere mate hun bestedingen aanpassen. Een hoge Spaarzin lijkt dus ook hier samen te gaan met een stabiel consumptieniveau in tijden van recessie.

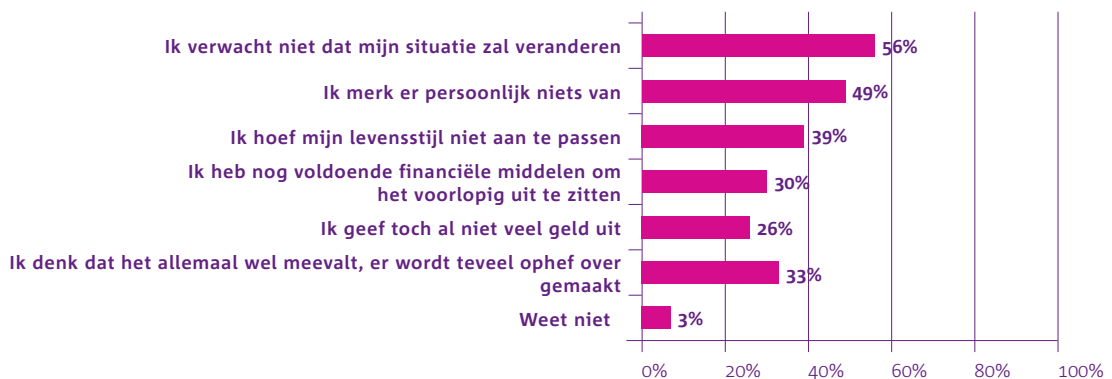
Figuur 17. Mate van bezuinigingen per productcategorie

Mensen die zich geen zorgen maken over de crisis noemen als argument dat zij niet verwachten dat hun situatie zal veranderen (56%) (zie fig. 19). Ook merken ze er persoonlijk (nog) niets van (49%). Spaarzin (met name), Financiële kennis, Perceptie van Financiële kennis en Financieel zelfvertrouwen gaan samen met een lage kans voor de noodzaak tot bezuinigen. Dit komt vooral omdat ze hun financiële zaken beter op orde hebben, want ze verschillen niet in hun beeld dat de crisis ook hen persoonlijk zal kunnen raken. Alleen betekent dat dan niet dat ze als gevolg daarvan ook direct moeten bezuinigen!

Een derde maakt zich wel zorgen over de crisis, dit komt voornamelijk doordat men vindt dat alles duurder wordt (61%), door wat mensen in de media zien (42%) en onzekerheid over het pensioen (39%) (zie fig. 20). Vrouwen en personen tot 60 jaar zijn vooral bang voor baanverlies. Mannen en 60+'ers zijn vaker onzeker over hun pensioen. Personen vanaf 30 jaar en personen met een boven modaal inkomen maken zich meer zorgen over het gespaarde/ belegde vermogen.

Figuur 18. Houdig ten opzichte van de economische situatie

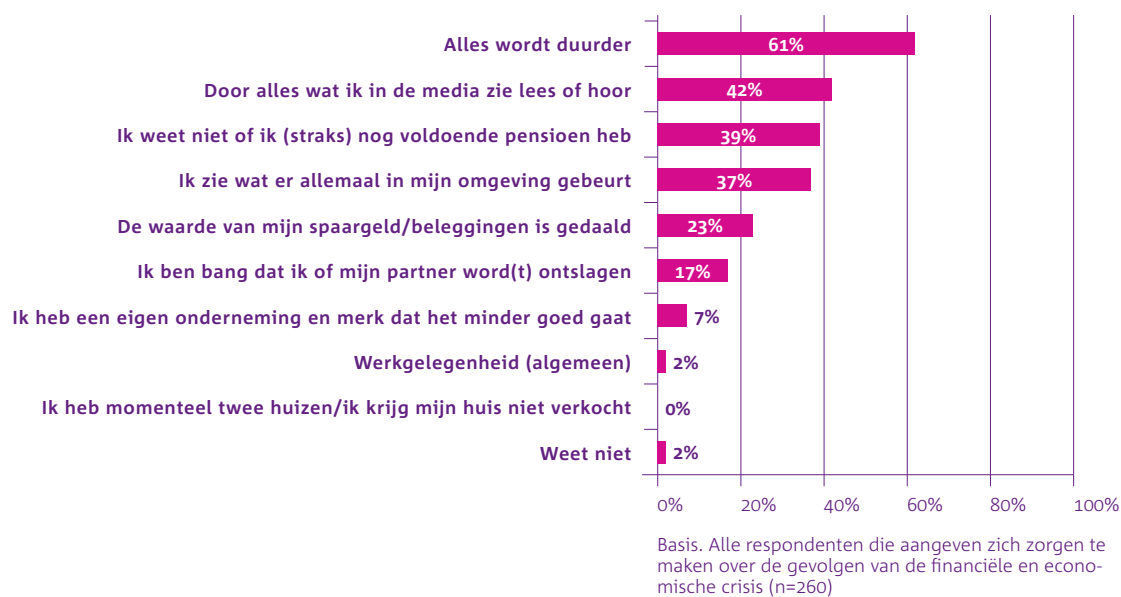
"Ik maak mij absoluut niet druk om de crisis. Doe gewoon wat ik gewend ben te doen, lekker 2-3x per jaar op vakantie en heb ook nog niet zo lang geleden en nieuwe auto gekocht. Werk in een branche, die qua arbeidsplaatsen er niet op achteruit gaat en heb geen hypotheek of andere kredieten, dus bij mij overheerst het gevoel "het dient mijn tijd wel uit."

Figuur 19. Redenen waarom men zich geen zorgen maakt over de gevolgen van de financiële en economische crisis

Basis. Alle respondenten die aangeven zich geen zorgen te maken over de gevolgen van de financiële en economische crisis (n=332)

"Ik ben, denk ik, tamelijk goed op de hoogte van wat er speelt. Voor mijzelf (gepensioneerde) maak ik me geen zorgen, ik hoef mijn uitgaven-patroon nauwelijks aan te passen en hoef zeker geen essentiële dingen te ontberen. Waar ik me wel zorgen over maak is de toenemende werkloosheid van jonge mensen en hun ouderdoms-voorziening."

Figuur 20. Motivatie om zich zorgen te maken over de gevolgen van de financiële en economische crisis

"ik maak me zeker zorgen helemaal doordat ik een gezin heb van 4. Kleine kinderen kosten meer geld dan grotere kinderen. We moeten zeker 2 keer nadenken voordat we een aanschaf kunnen doen, hoe klein het ook is."

4

Onderzoekverantwoording

4.1 Opzet en methode

Het onderzoek is opgezet als een periodiek kwantitatief onderzoek bestaande uit een telefonische voorselectie en een online hoofdonderzoek.

4.2 Vragenlijst

Voor dit onderzoek is gebruikgemaakt van een gestructureerde vragenlijst. De gemiddelde gespreksduur van de telefonische selectie was 30 seconden. De gemiddelde invultijd bedroeg 15 minuten.

4.3 Steekproef

De populatie en onderzoeksdoelgroep bestaan uit personen van 18 jaar en ouder, die via internet kunnen deelnemen aan het onderzoek.

De bruto steekproef bestond uit 1.650 personen. In totaal werden 1.430 respondenten telefonisch geselecteerd, waarvan 1.013 hebben deelgenomen aan het onderzoek.

4.4 Responseverantwoording

De volgende tabel geeft de responseverantwoording weer van de gesprekken die in het kader van dit onderzoek zijn gevoerd.

	Absoluut n=	Relatief in %
Bruto steekproef waarvan:	2.200	100
- Geen gehoor	350	16
- Infotoon	87	4
- In gesprek	3	0
- OG: blocked/ niet actief	110	5
Aantal contacten waarvan:	1650	100
- Weigering	121	7
- Tijdens veldwerkperiode geen afspraak mogelijk	77	5
- Overig	16	1
- Taalprobleem	3	0
- Buiten steekproefkader	18	1
Geslaagde gesprekken	1.430	86

De volgende tabel geeft de responseverantwoording weer van het online onderzoek.

	Absoluut N=	Relatief in %
Bruto online steekproef waarvan:	1.430	100
- Internetlink ongebruikt	353	25
Aantal contacten waarvan:	1.077	75=100
- Internet afgebroken	64	6
Netto response:	1.013	94

4.5 Veldwerk

Het veldwerk van het onderzoek is uitgevoerd in de periode van 3 t/m 15 juni 2009.

De uitvoering van het veldwerk heeft plaatsgevonden conform de Nederlandse en Europese (Esomar) onderzoekrichtlijnen. Dit houdt onder meer in dat respondenten de garantie hebben gekregen dat hun anonimiteit wordt gerespecteerd (persoonsgegevens worden niet aan de opdrachtgever doorgespeeld of gekoppeld aan andere gegevens).

4.6 Verwerking en analyses

Om op basis van het steekproefonderzoek uitspraken over de populatie te kunnen doen, is het van belang dat de steekproef representatief is.

Dit betekent dat de steekproef qua samenstelling zoveel mogelijk overeen moet komen met de populatie.

Door differentiële non-reponse wijkt de steekproef qua samenstelling af van de populatie. Om de invloed hiervan op de totaalresultaten te corrigeren zijn de resultaten gewogen. Hiervoor is de Gouden Standaard, internetters van 18-99 jaar gebruikt.

In dit onderzoek is gewogen op de variabelen geslacht, leeftijd, opleiding, grootte huishouden, positie in het huishouden en regio.

De weging is uitgevoerd op de netto steekproef. Het onderzoek heeft voor de gebruikelijke weegvariabelen geslacht, leeftijd en opleiding een wegefficiency van 89 %. Een zeer hoge score.

Indien de wegefficiency voor de zes bovengenoemde weegvariabelen wordt bepaald is deze 73%.

De laagste weegfactor die is toegekend is 0,3 en de hoogste is 6,7.

4.7 Betrouwbaarheid en nauwkeurigheid

Het onderzoek is gebaseerd op een steekproef, dat wil zeggen dat niet de gehele populatie is ondervraagd.

Op basis van de met behulp van de steekproef verkregen gegevens kan een schatting worden gemaakt van de werkelijkheid. Van deze schatting kunnen we aangeven hoe nauwkeurig en betrouwbaar deze is. De nauwkeurigheid van de resultaten wordt aangegeven met marges of intervallen die bepaald worden door de omvang van de steekproef, het gevonden percentage en het betrouwbaarheidsniveau. Meestal wordt een betrouwbaarheidsniveau van 95% aangehouden, hetgeen inhoudt dat er een kans van 95% is dat de schattingen correct zijn.

